

Δήμητρα Γουνή

Σχολικό έτος 2018 – 2019

Διαθεματική εργασία στη Νεοελληνική
Γλώσσα, Λογοτεχνία και Ιστορία Α΄ Γυμνασίου
«Ο θησαυρός της Βαγίας»

*Παρουσίαση του ναού της Αθηνάς Αφαίας
στην Αίγινα*

Υπεύθυνη εκπαιδευτικός: Βότση Ελένη,
Φιλολόγος

ΝΑΟΣ ΑΦΑΙΑΣ

Ο **Ναός της (Αθηνάς) Αφαίας** βρίσκεται στην [Αίγινα](#), στο ιερό αφιερωμένο στην ομώνυμη θεότητα. Βρίσκεται σε ύψος 160 μέτρων στην ανατολική πλευρά του νησιού. Το ιερό επίσης βρίσκεται 29 περίπου χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της [Ακρόπολης](#) των Αθηνών. Αφαία

Η θεότητα ταυτίζεται με την κρητική Δίκτυννα ή Βριτόμαρτη. Σύμφωνα με μια σύμπτυξη μύθων από την ελληνική μυθολογία, ο βασιλιάς της Κρήτης Μίνως ερωτεύθηκε τη Βριτόμαρτη και την κυνηγούσε και εκείνη για να γλιτώσει έπεσε στη θάλασσα. Την έσωσαν όμως ψαράδες που τη μετέφεραν στην Αίγινα, αλλά κι εκεί την κυνηγούσε ένας από αυτούς. Κατέφυγε λοιπόν στο ιερό άλσος της Άρτεμης και εξαφανίστηκε με τη βοήθεια της θεάς. Σίγουρη είναι η σχέση της με την Άρτεμη, καθώς αλλού αναφέρεται η Βριτόμαρτις ως νύμφη, κόρη της, ενώ η ίδια η Άρτεμη έχει τα λατρευτικά ονόματα Αφαία, Βριτόμαρτη, Δίκτυννα[5].

Όταν οι ντόπιοι έψαξαν να τη βρουν βρήκαν στη θέση της ένα άγαλμα κι έτσι την ονόμασαν Αφαία (δηλαδή άφαντη). Στη θέση εκείνη ίδρυσαν αργότερα οι Αιγινήτες ένα ιερό και αργότερα χτίστηκε ναός, ο οποίος χρονολογείται στις αρχές του 5ου αιώνα π.Χ. μετά τη Ναυμαχία της Σαλαμίνας, στην οποία πήρε μέρος και το νησί. Η εύρεση της θεότητας πραγματοποιήθηκε μετά την

ανακάλυψη αρχαϊκής επιγραφής. Ο αρχικός τύπος του ονόματός της είναι Άφα. Το ιερό της Αφαίας το αναφέρει ο Πausανίας. Πριν βρεθούν οι επιγραφές, το θεωρούσαν ιερό της Αθηνάς ή του Ηρακλή.

Ναός Αθηνάας Αφαίας

- Λατρεία
- Ο χώρος του ιερού παρουσιάζει ίχνη λατρείας από την ύστερη Μυκηναϊκή περίοδο (1300 π.Χ.) γυναικείας θεότητας της γονιμότητας.
- Στη σπηλιά που λέγεται από το μύθο ότι κρύφτηκε η Βριτόμαρτις όταν έφτασε στην Αίγινα βρέθηκαν ειδώλια προελληνικής γυναικείας θεότητας, της [Ευγονίας](#). Αργότερα η θεότητα αυτή ταυτίστηκε με τη θεά Αθηνά και έτσι προέκυψε η Αφαία Αθηνά.
- Ναός
- Ο ναός που σώζεται σήμερα χρονολογείται γύρω στο 500-490 π.Χ.: είναι ο δεύτερος, καθώς ο πρωιμότερος [δωρικός](#) χρονολογείται στο 570-560 π.Χ. και καταστράφηκε από πυρκαγιά γύρω στο 510 π.Χ. Βαθμιαία το ιερό της Αφαίας παρήκμασε μετά και την αθηναϊκή κυριαρχία στην Αίγινα και μόνο κάποιες επισκευές έγιναν τον 4ο αι. π.Χ. Μέχρι το τέλος του 2ου αιώνα είχε πια εγκαταλειφθεί. Ο ναός θεωρείται ως κορυφαία δημιουργία της αρχαϊκής αρχιτεκτονικής και πιστεύεται ότι αποτέλεσε το ναό πρότυπο για τους αρχιτέκτονες του [Παρθενώνα](#), [Ικτίνο](#) και [Καλλικράτη](#).
- Στο πλάτωμα του υψώματος στα βορειοανατολικά του νησιού, φαίνεται ότι είχε ιδρυθεί ένας μικρός ναός που δεν σώζεται κανένα ίχνος του. Ανακαλύφθηκε κατά τις ανασκαφές, στα θεμέλια του βωμού, που υπήρχε εμπρός από τον ναό.
- **Αρχιτεκτονική**
- Ο ναός είναι δωρικός περίπτερος, με 12 [μονολιθικούς κίονες](#)⁶¹ (εκτός από τρεις που έχουν σπόνδυλους) στις μακρές και 6 στις στενές πλευρές. Στηρίζεται σε κρηπίδα τριών βαθμίδων, έχει πρόδομο και οπισθόδομο με δύο κίονες εν παραστάσι και σηκό που χωρίζεται σε τρία [κλίτη](#) που σχηματίζονται με δύο δίτονες κιονοστοιχίες. Η είσοδος βρισκόταν στην ανατολική πλευρά. Η στέγη του ναού είχε κάλυψη από πήλινη κεράμωση κορινθιακού τύπου. Οι διαστάσεις του ναού στο στυλοβάτη είναι 13,77 επί 28,81 μ. και είναι κατασκευασμένος από τοπικό [πωρόλιθο](#).
- Ο ναός της Αφαίας ήταν ιδιαίτερα γνωστός από την αρχαιότητα για τα αετώματα, τα οποία κοσμούσαν και τις δύο στενές πλευρές του ναού. Τα γλυπτά των αετωμάτων ήταν πολύχρωμα και ήταν φτιαγμένα από [παριανό μάρμαρο](#), με θεματολογία παρμένη από τον [Τρωικό Πόλεμο](#), στον οποίο συμμετείχαν ντόπιοι πολεμιστές και απόγονοι του βασιλιά του ησιού [Αιακού](#) ([Αίας ο Τελαμώνιος](#), [Τεύκρος](#), [Αχιλλέας](#)), αλλά και από την πρώτη εκστρατεία εναντίον του [Λαομέδοντα](#) της [Τροίας](#) με αρχηγό τον Ηρακλή, όπου συμμετείχε ο γιος του Αιακού, [Τελαμών](#). Κεντρική φιγούρα είναι η θεά Αθηνά: στο εσωτερικό του ναού, στο σηκό, φυλασσόταν το χρυσελεφάντινο άγαλμα της θεάς, για την προστασία του οποίου προστέθηκαν κιγκλιδώματα τόσο στον πρόναο όσο και στον οπισθόδομο.
- Παλαιότερα είχε σχεδιαστεί και κατασκευαστεί άλλο αέτωμα για την ανατολική πλευρά, το οποίο αργότερα αντικαταστάθηκε. Προκύπτει πως παρίστανε ένα μύθο σχετικά με την αρπαγή της Αφαίας από το [Δία](#). Παρομοίως είχε ξεκινήσει και η κατασκευή του αετώματος για τη δυτική πλευρά με θέμα την [Αμαζονομαχία](#). Πριν όμως ολοκληρωθεί η κατασκευή του πάρθηκε απόφαση για το σχεδιασμό και την κατασκευή άλλων αετωμάτων με διαφορετικό θέμα. Ο λόγος θεωρείται κυρίως πολιτικός. Οι Αιγινήτες πρόβαλαν το νησί τους ως πατρίδα του γένους του Αιακού. Κατά τα τέλη του 6ου αιώνα π.Χ., όταν η Αίγινα απειλούνταν από τους Αθηναίους, οι Αιγινήτες αποφάσισαν την αλλαγή των αετωμάτων για να τονίσουν την καταγωγή τους από τον Αιακό και τα κατορθώματά τους.

- Αρχαιολογικές ανασκαφές
- Γύρω στον 3ο αι. μ.Χ. αφαιρέθηκαν οι μεταλλικοί σύνδεσμοι που συγκρατούσαν τα αρχιτεκτονικά μέλη του ναού κι έτσι κάποια τμήματά του κατέρρευσαν.
- Η πρώτη έρευνα έγινε το 1811 από τον Άγγλο αρχιτέκτονα Cockerell και το Γερμανό βαρόνο von Hallerstein, που επισκέφθηκαν το χώρο και ανέσκαψαν τα γλυπτά των αετωμάτων, τα οποία μετέφεραν στην Ιταλία, πουλήθηκαν στον Λουδοβίκο Α' της Βαυαρίας και έτσι το 1828 κατέληξαν στο Μόναχο, όπου βρίσκονται μέχρι σήμερα και εκτίθενται στη Γλυπτοθήκη του Μονάχου. Συστηματική ανασκαφή του μνημείου πραγματοποιήθηκε από το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο το 1901, υπό την εποπτεία των Ad. Furtwangler και H. Thiersch και αργότερα, το 1964-1981, του D. Ohly. Τα έτη 1956-1957 έγιναν αναστηλωτικές εργασίες από τον Α. Ορλάνδο και τον Ε. Στίκα.
- Στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών υπάρχουν λίγα κομμάτια επηρεασμένα από τη χαλκοπλαστική σχολή που άκμασε στο τέλος της αρχαϊκής περιόδου στην Αίγινα.
- Η κατάσταση του αρχαιολογικού χώρου παρουσιάζει προβλήματα, τόσο στην περιφραγή όσο και στη συντήρηση των υποστηρικτικών μονάδων. Το Μάρτιο του 2011, το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο ενέκρινε μελέτη για «την αναβάθμιση του περιβάλλοντος χώρου και για φωτισμό ανάδειξης των ναών Αφαιάς και Ελλανίου Διός στην Αίγινα»

